

Institutionen för individ och samhälle
Socialpedagogiska programmet

FAMILJEHEM SÖKES

-rekrytering av familjehem i förändrade livsmönster

(Recruiting foster families and late modernity life-styles)

Författare: Kristina Borg och Stina Lindell

C-uppsats i Socialt arbete, 10 poäng

Handledare: Hans-Erik Hermansson

Vårterminen 2004

Titel: Familjehem sökes - rekrytering av familjehem i förändrade livsmönster.
(Recruiting foster families and late modernity life-styles)

Författare: Kristina Borg och Stina Lindell

Handledare: Hans-Erik Hermansson

Datum: Maj 2004

Sammanfattning

Enligt socialtjänstlagen ska samhället gå in med stöd eller tvingande insatser i form av omhändertagande när barn av olika anledningar inte längre kan bo kvar hemma. Lagstiftningen pekar på placering i familjehem som den mest eftersträvansvärda vårdformen för barn i denna situation. I många delar av landet är det svårt att rekrytera nya familjehem, vilket medfört en akut brist på familjehem. Vi har valt att titta på vilka orsaker som kan ligga bakom svårigheten att rekrytera nya familjehem. Utifrån detta valde vi att intervjua personal vid fem rekryteringsenheter, eftersom det är de som dagligen möter dessa frågor. Vidare har vi gjort en deltagande observation vid ett möte för blivande familjehem. Vi har också studerat vad vi funnit som relevant litteratur på området. Här har vi främst valt att fokusera på familjehemsvård och livsmönster under den tidsperiod som av många samhällsanalytiker har beskrivits som senmodern (Ziehe, 1989, Giddens, 1997). Teoretiskt har vi förankrat vårt resonemang i den symboliska interaktionismen, med dess förklaringsmodell av hur människan tolkar sin omvärld och handlar därefter. Vi har valt att lyfta begreppet reflexivitet, det vill säga den självgranskning och det identitetsskapande utan givna mallar som flera samhällsteoretiker menar är kännetecknande för vår samtid. Vidare har vi valt att använda oss av begreppet upplevelse av tid, eftersom upplevd tidsbrist är en realitet för många barnfamiljer idag. Samtliga familjehemsrekryterare i vår studie pekar på att önskvärda egenskaper hos familjehemmen är trygghet, förutsägbarhet och stabilitet. Rent praktiskt medför det att man främst väljer att rekrytera familjer som lever ett traditionellt familjeliv, vad gäller boende, livsstil och familjesammansättning. Vår tanke att man också kan titta efter dessa egenskaper på ett psykologiskt plan hos familjer som till det yttre inte lever traditionellt familjeliv, för att på så vis utöka rekryteringsbasen i framtiden. Vi menar att dessa familjer, som till det yttre lever ett mindre traditionellt och förutsägbart liv, kan erbjuda trygghet och stabilitet utifrån sin erfarenhet av att leva i ett reflexivt samhälle.

Sökord: familjehemsrekrytering, familjestrukturer, reflexivitet, upplevelse av tid, senmodernitet.

Abstract

According to the Swedish Law of Social Services society should support or use forced efforts, i.e. to take youngsters into custody when they, for different reasons, no longer can live in their homes. The legislation puts fosterhomes in a unique position, and points them out as the most suitable care in this situation. In many parts of the country it is difficult to recruit new fosterhomes which results in an immediate shortage. In this essay we want to consider the most important reasons behind the difficulty in recruiting new fosterhomes. We chose to interview personell at five recruiting units, since they were exposed to these questions on a daily basis. Furthermore we have made a participating observation at a conference for new fosterhomes. We have also studied relevant literature on the subject. Here we have mainly chosen to focus on fosterhome care and literature that reflects life patterns for modern people. Theoretically we have based our discussion on The Symbolic Interactionist Theory, which has its focus on how a person interprets the world around him and acts accordance with the interpretation. We have chosen to concentrate our analysis to the conception of time and the concept of reflexivity, since we during our studies have seen that this perspective could be useful in understanding modern people's way of living. Fosterhome recruiters point out that security, predictability and stability are desirable qualities in a fosterhome. The consequence of this is that families living in traditional family life pertaining to housing, life style and family composition are mainly chosen. Our idea is that you can also look at these qualities from a psychological level, in families that do not live a traditional family life. This could result in that you expand the recruiting material in the future. We mean that the families, that on the surface live a less traditional and predictable life, many times can offer security and stability on the basis of their experience in living in a reflexive society.

Keywords: Recruitment of fosterhomes, patterns of family life, reflexivity, conception of time, late modernity life-styles.

Innehållsförteckning

	Sammanfattning	sid. 2
	Innehållsförteckning	sid. 4
1.	Bakgrund	sid. 6
	1.1 Familjehemsterminologi	sid. 6
	1.2 Syftet med undersökningen	sid. 8
2.	Material och metod	sid. 9
	2.1 Informanter	sid. 10
	2.2 Intervjuer	sid. 11
	2.3 Etik och sekretess	sid. 12
	2.4 Reliabilitet och validitet	sid. 12
	2.5 Generaliserbarhet	sid. 13
3.	Aktuell forskning och teori	sid. 14
	3.1 Aktuell utländsk forskning	sid. 15
	3.2 Teorier om senmodernitet och reflexivitet	sid. 16
	3.3 Teorier om upplevelse av tid	sid. 16
	3.4 Teorier om moderna familjestrukturer	sid. 17
	3.5 Symbolisk interaktionistisk förståelseram	sid. 17
4.	Plats i hjärtat och plats hemma	sid. 20
	4.1 Genomgång av arbetssätt och rekryteringsmetoder	sid. 20
	<i>Bolagsmodellen</i>	sid. 20
	<i>Privatägt bolag</i>	sid. 21
	<i>Projektmodellen</i>	sid. 22
	<i>Reguljär kommunal verksamhet</i>	sid. 22
	4.2 Sammanfattning av arbetssätt och rekryteringsmetoder	sid. 23

5.	Familjehem och senmodernitet – en förklaringsmodell	sid. 25
	5.1 Upplevelse av tid	sid. 25
	<i>Upplevelse av tid och val av livsstil</i>	sid. 26
	<i>Betydelse av stöd på individ- och samhällsnivå</i>	sid. 27
	<i>Upplevelse av otillräcklighet</i>	sid. 28
	5.2 Reflexivitet	sid. 30
	<i>Rekryterarnas syn på otraditionella familjehemstyper</i>	sid. 31
	<i>Utveckling av rekryteringsförfarandet</i>	sid. 32
	<i>Reflexivitet och val av livsstil</i>	sid. 34
	<i>Den senmoderna familjens behov och förutsättningar</i>	sid. 35
6.	Familjehemsrekrytering och senmodernitet – en analys	sid. 37
	Referenser	sid. 43
	Bilaga 1	sid. 45
	Bilaga 2	sid. 46

1. Bakgrund

När den egna familjen inte förmår att tillhandahålla en tillräckligt god uppväxtmiljö för sina barn, ska samhället enligt lagstiftningen gå in med stöd eller tvingande insatser i form av omhändertagande av barnen. Socialtjänstlagen utarbetades med intentionen att barn som placeras för vård utanför hemmet i första hand ändå ska ges möjlighet att växa upp i en familj. 1999 var 13 000 barn placerade i familjehem, vilket utgör ca 75 % av all årlig dygnsvård för barn och ungdom (Höjer, 2001). Riksdagens revisorer har i en rapport pekat på att det blivit allt svårare att rekrytera familjehem, och att detta främst beror på samhällsförändringar och på att familjehemsuppdraget är mer krävande nu än tidigare (2002/03:SoU10).

Som privatpersoner och i vår yrkesprofession möter vi barn och familjer som av olika anledningar behöver stöd och hjälp från samhället. Vi ser också effekterna av den brist på familjehem som är ett faktum i många kommuner idag. En sådan brist kan bland annat medföra att många barn får bo kvar hemma hos sina föräldrar, trots att detta bedömts som olämpligt, att socialtjänsten tvingas placera barn i institutionsvård, samt att många barn placeras i samma familjehem. Vi har kommit att fundera över vad familjehemsbristen beror på, och hur man ska finna nya och hållbara vägar i det framtida rekryteringsarbetet.

1:1 Familjehemsterminologi

För att tydliggöra vad vi menar med olika begrepp har vi valt att beskriva den terminologi vi använder oss av. I litteraturen används ofta beteckningen ”fosterbarnsvård”, ”fosterbarn” och ”fosterhem”. I socialtjänstlagen däremot används orden ”familjehemsvård”, ”familjehemsplacerat barn” och ”familjehem”. Eftersom vi tycker att socialtjänstlagens definition tydligare uttrycker innebörden i uppdraget, valde vi att använda den terminologin.

Svårigheter i en familj kan medföra att barn och unga för en längre eller kortare tid behöver bo i en annan familj. Orsaken kan vara föräldrarnas missbruk, sjukdom eller att föräldern av annan anledning inte kan ge barnet vad det behöver. Som familjehem ansvarar man för att barnet får den omsorg och omvårdnad det behöver. Vidare tillkommer kontakt med barnets nätverk och olika myndigheter. När ett barn flyttar till en annan familj ger föräldern oftast sitt samtycke, men det förekommer också att socialtjänsten beslutar att omhänderta barnet mot föräldrarnas vilja. Som *kontrakterat* familjehem är man också anställd av en uppdragsgivare, skillnaden är att man får betalt även mellan uppdragen. Som kontrakterat familjehem är det

också vanligt att man har tillgång till mer handledning, utbildning och stöd från placeringsenheten.

Den juridiska definitionen av familjehem finner man i Socialtjänstförordningen, 3 kap 2 §. Där står det att ett familjehem avser ett enskilt hem som på uppdrag av socialnämnden tar emot barn för stadigvarande vård och fostran eller vuxna för vård och omvårdnad och vars verksamhet inte bedrivs yrkesmässigt (Norström & Thunved, 2002). Familjehemsvård ges i vårdarens hem, för en kortare eller längre tid. Vården förmedlas av en erkänd myndighet och vårdarna kan vara både släktingar och icke-släktingar (Colton & Williams, 1997). Vården bygger på att barnet under en begränsad tid ska bo i familjen och sedan, om möjligt, flytta hem igen (Andersson, 1995).

Den nära anknytningen till vuxna föräldraersättare och den känslomässiga relation som uppstår mellan de/den vuxna och barnet gör att familjehemsvård anses överlägset institutionsvård och är den vårdform som i regel prövas först om ett barn eller en ungdom inte längre kan bo kvar hemma (Norström & Thunved, 2002). Vård i familjehem är idag den vanligaste vårdformen för de barn och unga som behöver vård utanför hemmet. När familjehemmet tar emot ett barn eller en ungdom, på uppdrag av kommunen, upprättas ett avtal mellan familjehemsföräldrarna och socialtjänsten. Familjehemmet får ekonomisk ersättning för det jobb de utför.

Våra informanter har olika arbetsuppgifter inom familjehemsvården. Två arbetar inom kommunal socialtjänst, och ska i detta rekrytera, utbilda, utreda och placera familjehem. Två arbetar i bolagsform med att rekrytera, utbilda och utreda men har inte ansvar för familjehemsplaceringar. En arbetar i ett kommunalt projekt, och har till arbetsuppgift att rekrytera familjehem. Utifrån detta har vi i texten valt att benämna samtliga som familjehemsrekryterare, eftersom det är den delen av deras yrkesroll vi har valt att fokusera på.

Vi kommer också vid upprepade tillfällen att referera till Kälvestens- och Pridemetoderna. (bilaga 2). Dessa metoder används frekvent inom familjehemsrekrytering för att utreda respektive utreda/utbilda familjehemmen.

1:2 Syftet med undersökningen

Vi har valt att skriva om familjehemsrekrytering i det senmoderna samhället. Vårt syfte är att söka orsaker till svårigheten att rekrytera familjehem. Med studien vill vi bidra till att lyfta frågeställningar som vi tror är viktiga för socialt arbete i allmänhet och familjehemsverksamheten i synnerhet. Vår tanke är att detta ska kunna bidra till att lättare hitta familjehem i framtiden.

De centrala frågeställningarna i vår studie är:

- Vilka faktorer, yttre och inre, påverkar människors val att bli eller inte bli familjehem?
- Söker de som arbetar med att rekrytera familjehem främst efter traditionella familjer och familjestrukturer, och hur tänker de kring det?
- Vilka framtidstankar har de som arbetar med att rekrytera familjehem, och hur vill de möta ändrade förutsättningar och behov hos framtidens familjehem?

2. Material och metod

Vårt syfte var att söka svar på frågor som handlar om att försöka förstå människors upplevelser och handlande. Vi började med att ta del av litteratur kring ämnet och gjorde sedan ett urval av det vi tyckte bäst belyste det vi hade för avsikt att undersöka. Eftersom vår undersökning rör familjehemsrekrytering i Sverige valde vi främst svensk litteratur. Vi valde dock att komplettera med utländska undersökningar eftersom vi ville se om de hade ett annat sätt att möta problematiken. Litteraturen fann vi i såväl böcker som tidningar och på internet.

Efter litteraturgenomgången formulerade vi de intervjufrågor vi tyckte var relevanta för studiens syfte, och sedan bestämde vi vilka vi ville intervjua och kontaktade dem. För att kunna sätta oss in i hur familjehemsrekryterare möter tilltänkta familjehem valde vi att också använda oss av deltagande observation som en del i undersökningen. Vi närvarade vid en informationsträff för familjer som anmält sitt intresse av att bli familjehem. När det gäller kvalitativa undersökningar förespråkas just fysisk och social närhet (Holme & Solvang, 1997). Vi är medvetna om att studien hade vunnit på att även intervjua familjer, så att deras tankar och upplevelser hade fått bidra till empirin. Studiens omfattning tillät dock inte detta.

Redan efter de första intervjuerna, alltså innan vi samlat in allt material, började vi så smått med själva analysarbetet. Det visade sig vara bra, dels eftersom det hjälpte oss att se vilka frågor vi behövde formulera om för att informanterna lättare skulle förstå dem men också för att upptäcka vilka frågor vi borde lägga till för att belysa våra frågeställningar. Det innebar att de sista intervjuerna skilde sig något från de första, vilket vi löste genom att vi i något fall, där vi tyckte att vi saknade viktigt material, tog en ny kontakt med den tidigare informanten för att komplettera intervjun. Eftersom samtliga intervjuer spelades in på band kunde vi helt koncentrera oss på att lyssna och ställa uppföljande och fördjupande frågor. I bearbetningen av resultatet letade vi efter eventuella mönster och kategorier. Eftersom vår uppgift till stor del gick ut på att först få en djupare kunskap om familjehemsrekryteringens villkor och sedan tolka och kategorisera informanternas upplevelser och handlingar valde vi en kvalitativ ansats. Datainsamling genom kvalitativ metod förutsätter att forskaren agerar med sina informanter (Patel & Davidson, 1994). Det innebär att vårt empiriska material inte bara inhämtats av informanterna, utan också skapats i samtal med dem. Självklart går det inte att dra några generella slutsatser av vad man kommer fram till i en undersökning av den här omfattningen, men den kan visa på mönster som kan bidra till ökad kunskap på området.

2:1 Informanter

Vår uppfattning är att den huvudsakliga empirin på området kan sökas hos familjehemmen och familjehemsrekryterarna. Familjehemsrekryterarna är de som i det dagliga arbetet möter, och försöker engagera och entusiasmera människor till att bli familjehem. De finns att verka mitt bland politiska beslut och strukturella modeller, samtidigt som de möter den enskilda familjen med dess individuella behov och val av livsstil. Vi valde att utgå från familjehemsrekryterarnas perspektiv eftersom vårt antagande var att de besitter en praxiskunskap som kan hjälpa oss att förstå komplexiteten med familjehemsrekrytering på 2000-talet.

Vi gjorde fem intervjuer med familjehemsrekryterare i Västra Götaland. Vår strävan var att sprida dessa geografiskt och organisatoriskt. Västra Götalandsregionen är präglad av dels storstadsregionen kring Göteborg, dels av småstäder och mindre samhällen i övriga delar av regionen. Vi fann ganska snart att socialsekreterare i många mindre kommuner endast möter dessa frågor sporadiskt, och att de i stor utsträckning använder sig av särskilda familjerekryteringsenheter då de rekryterar och utbildar familjehem. Detta verifierade också rekryteringsenheterna. Vi valde därför att intervjua rekryterare som har en bred och kontinuerlig erfarenhet av dessa frågor. Organisatoriskt har vi valt rekryterare som verkar i kommunal förvaltning, både i traditionell form och i projektform, samt i aktiebolagsform. För att få en bred bild av tankar och erfarenheter av olika metoder valde vi informanter som har erfarenhet av olika rekryteringsmetoder.

Utifrån detta valde vi att intervjua rekryterare vid ett kommunägt bolag, en rekryterare som jobbar i projektform, två rekryterare vid reguljära kommunala verksamheter samt en rekryterare i ett privatägt aktiebolag.

Den deltagande observationen gjordes hos ett kommunägt bolag, och valdes som kompletterande metod för att vi hade en önskan att se hur familjehemsrekrytering går till i praktiken. Vilken bild ger familjehemsrekryterarna av hur det är att vara familjehem? Vilka frågor ställs rekryterarna inför på ett allmänt möte? Hur möter rekryterarna de tilltänkta familjehemsföräldrarnas frågor?

2:2 Intervjuer

Efter att vi hade gjort ovan nämnda urval av informanter, tog vi kontakt med dessa per telefon. Vi informerade om vår uppsats, vilka frågeställningar vi hade och hur studien var upplagd. Efter att informanterna accepterat att vara med i studien bestämde vi tid och plats för intervjun. Samtliga intervjuer gjordes på informanternas arbetsplatser. Vi ansåg att detta var ett logiskt val eftersom vi intervjuade dem i deras yrkesroll.

När vi utarbetade intervjufrågorna strävade vi efter att skapa öppna frågor som kunde bidra till att informanterna fick möjlighet att tolka frågorna beroende på sin egen inställning och tidigare erfarenheter. Detta gav oss utrymme att tillsammans med informanterna utforma intervjun under samtals gång. Våra huvudsakliga frågeställningar lämnade vi ut till informanterna innan intervjun (bilaga 1). Detta var ett medvetet ställningstagande, eftersom vi anser att det är viktigt att man får tid till att tänka över frågeställningarna. Vi menar att det inte bara är de som är snabba på att formulera sig och vana vid intervjusituationer, som ska ges möjlighet att förmedla det de anser adekvat i sammanhanget. Anledningen till att vi använde oss av samma frågemall i alla intervjuerna var att vi upplevde det som en fördel att alla informanterna fick möta samma teman och frågeställningar. Som vi beskrev ovan verifierade vi dock frågorna något efter hand då vi fick ökad insikt i rekryteringsfrågan.

Vi valde att spela in intervjuerna på band, eftersom vi då kunde koncentrera oss på informanten under intervjun, och att denne inte behövde vänta medan vi skrev ner våra anteckningar. Vidare ger bandinspelning en annan nyans i svaren. Ytterligare en fördel med bandinspelning är att man kan lyssna till tonfall och ordval upprepade gånger efteråt. Dessutom kan man skriva ut intervjun och läsa vad som ordagrant sagts. Informanterna har tillfrågats om de accepterade att vi spelade in intervjun på band, och alla gav sitt samtycke.

I nära anslutning till varje intervjutillfälle transkriberade vi samtalet till text. Vi valde att inte citera ordagrant utan att återge intervjuerna i hyfsat talspråk. Det var också ett etiskt ställningstagande av oss, då ett ordagrant citerat talspråk i en text som i övrigt präglas av skriftspråk kan ge ett skevt intryck, och det ville vi undvika. Trost (1997) menar att ”om man vill använda sig av citat från intervjuer så kan man gott snygga till dem en smula, självfallet utan att förvränga dem” (s. 97).

Sammanställningen av intervjumaterialet gick till så att vi kategoriserade ämnen i textmaterialet och utifrån detta kunde vi koppla dem till olika relevanta begrepp.

2:3 Etik och sekretess

Inför intervjuerna skaffade vi informerat samtycke, det vill säga vi informerade informanterna om studiens generella syfte och hur studien var upplagd i stort. Det är också viktigt att informanterna får veta att deltagandet är frivilligt (jfr Kvale, 1997).

Familjehemsrekryterarna intervjuades i sin yrkesroll och de gav inte uttryck för att de ville vara anonyma. Vi valde ändå att inte skriva ut deras namn eller arbetsgivare, men vi är väl medvetna om att antalet rekryterare i regionen inte är fler än att det är möjligt att identifiera dem utifrån vårt textmaterial. Vi respekterade deras önskan om att i den skrivna texten inte ta med det som de uttryckte var deras personliga åsikter.

Den deltagande observationen ägde rum på ett stort möte med många tilltänkta familjehem närvarande, och innehöll allmän information om vad det innebär att bli familjehem. Mötet hade inte karaktären av att vara enskilt eller personligt, och vi fann därför inte några etiska dilemman med att vi inte informerade om varför vi var där.

2:4 Reliabilitet och validitet

Studiens reliabilitet visar hur tillförlitliga och korrekta mätningarna är. När det gäller kvalitativa studier är det dock svårt att upprepa studien på exakt samma sätt. Vi är medvetna om att både informanterna och vi utvecklas hela tiden, och att det därför inte skulle vara troligt att vi kunde genomföra intervjuerna med exakt samma resultat en tid senare. (Jfr Holme & Solvang, 1997). Ett sätt att säkerställa att vi verkligen uppfattade informanten rätt, var genom att återfråga under samma intervjutillfälle (så kallad re-test). Re-testen innebar att vi vid de tillfällen då vi var osäkra på vad informanten velat ge uttryck för i svaret, valde att senare i intervjun upprepa frågan med en annan formulering. För att ytterligare säkerställa reliabiliteten gjorde vi också valet att spela in intervjuerna på band. I och med det kunde vi återvända till inspelningen då vi bearbetade intervjuerna.

Validitet kan sägas vara att man mäter det man avsåg att mäta, och inget annat. Det finns två grundläggande validitetsformer, inre och yttre validitet. Inre validitet avser själva projektet

och hur det är upplagt. Vår avsikt var att studera vilka faktorer som påverkar människors val att bli, eller inte bli, familjehem. Utifrån detta valde vi teorier som beskriver senmodernitet, nutida familjemönster och hur man kan förstå människors handlande. Vi har kunnat konstatera att teorierna har varit användbara när vi har analyserat vårt material. För att studera familjehemsrekrytering i dagens samhälle, valde vi att söka svaren hos dem som dagligen möter dessa frågor, nämligen familjehemsrekryterarna. Efter litteraturgenomgången såg vi områden som vi ville studera vidare, utifrån dessa utformade vi sedan vår intervjumall.

Den yttre validiteten handlar om projektet som helhet. Att vi valde att inrikta oss på familjehemsrekryterarna och deras perspektiv gav oss möjlighet att ta del av deras erfarenhet och empiri. Men detta innebar också att vi bara fått ta del av åsikter och tankegångar hos en av de verksamma parterna på området. Detta har givetvis påverkat studiens utfall. Vi har kunnat konstatera att de svar vi fått av informanterna stämmer överens med vad vi funnit i övrig forskning och litteratur. Vi har inte erfarenhet av att arbeta med familjehemsrekrytering eller av att vara familjehem, men vårt intresse av forskningsområdet grundas i ett generellt intresse av social barnavård. Detta intresse präglar med stor säkerhet vår förförståelse och på det sätt vi valt att gå in i ämnesområdet och tolkat resultaten.

2:5 Generaliserbarhet

Att dra generella slutsatser om familjehemsrekrytering i allmänhet efter att ha intervjuat fem informanter är inte möjligt. Däremot tänker vi att svaren kan belysa aspekter och synliggöra mönster av möjligheter och omöjligheter i familjehemsrekrytering av idag.

3. Aktuell forskning och teori

Inledningsvis i detta kapitel kommer vi gå igenom aktuell svensk och utländsk forskning som kan kopplas till området. Vidare ger vi förslag på framtida forskning. Sedan fortsätter vi med en genomgång av relevanta teorier och begrepp. Vi har inte hittat någon svensk forskning som inriktar sig specifikt på familjehemsrekrytering. Avsaknaden av detta har också verifierats av våra informanter. Däremot kan man i litteratur, forskning och artiklar som rör familjehem hitta delar som också berör familjehemsrekrytering. Höjer (2001) skriver i sin avhandling "Fosterfamiljens inre liv" om familjehemmens situation och vad som händer i dem. Den aktuella vardagen för ett familjehem kan på många sätt användas som underlag då man ska försöka förstå komplexiteten i att bli och rekrytera familjehem. Vinterhed (1985) har i sin bok "De andra föräldrarna" också analyserat rollen som familjehemsförälder i ett samhälle präglad av förändrade socialisationsmönster. Boken är visserligen snart tjugo år gammal, men vi har i denna funnit mönster som vi bedömer i viss mån även idag kan vara relevanta för att ge en bild av motiv och bakomliggande faktorer till att bli eller inte bli familjehem. Sernhede (1995) anknyter till detta och skriver om reflexivitet och livsvillkor i det senmoderna samhället i avhandlingen "Modernitet, adolescens & kulturella uttryck". Sernherde beskriver reflexivitet som självgranskning i det senmoderna samhället, som på ett annat sätt än tidigare erbjuder olika valmöjligheter vid utformandet av den egna identiteten. För att analysera den moderna familjen och det samhälle de lever i har vi utgått från boken "Det moderna föräldraskapet" av Bäck-Wiklund och Bergsten (1997). Mot bakgrund av det aktuella forskningsläget inom området försöker de forma en bild av den senmoderna familjen. De menar att förändrade socialisationsmönster med en ökad reflexivitet ger människan frihet att själv utforma sitt liv men skapar samtidigt ambivalens eftersom man på så vis också är ansvarig för vad man gör med sitt liv. I ett samhälle där det inte längre finns någon mall för hur man ska leva sitt liv, kan detta leda till prestationsångest och ambivalens. Larsson (2004) tar upp detta i en färsk förstudie till ett forskningsprojekt vid Göteborgs universitet, där han skriver om tidsbrist och föräldraskap. En undersökning vid Statistiska Centralbyrån (SCB, 2003) visar att en övervägande del av svenska barnfamiljer upplever brist på tid. Vi finner därför Larssons forskning relevant och användbar i vår studie, och menar att denna upplevda brist på tid kan påverka familjehemsrekryteringen.

3:1 Aktuell utländsk forskning

Sättet att bedriva socialt arbete i Sverige skiljer sig på flera sätt från de metoder man använder sig av i andra länder. Vårt samhälle är präglad av den institutionella socialpolitiken medan länder som USA har en marginell socialpolitik (Holgerrson, 1997). Detta sätter också sin prägel på familjehemsvården. Cox, Buehler och Orme (2003) vid University of Tennessee, studerar familjehemsvården i USA. De menar att det är väsentligt att utveckla nya sätt att rekrytera och behålla familjehem för att motverka den akuta brist på familjehem som råder i USA. Studiens resultat visar på svårigheterna med att bara använda en typ av rekryteringsförfarande. Forskarna menar att variation och flexibilitet är nödvändiga faktorer i det framtida rekryteringsarbetet och framhåller fördelarna med idéburna organisationer, som idag utgör en etablerad rekryteringsbas i USA. De refererar till en nationell studie där man funnit att 61 % av rekryteringsenheterna använder sig av civila eller religiösa organisationer i sina rekryteringskampanjer. De menar att organisationerna erbjuder en arena att utgå från i rekryteringsarbetet. Fördelen med idéburna organisationer, som kyrkor, miljörelser eller politiska organisationer, är att de aktiva där redan är engagerade i socialt välfärdsarbete på något sätt. Vidare ger samarbetet organisationerna ett objekt för sitt sociala engagemang. Att uppfylla religiös övertygelse genom att hjälpa ett utsatt barn är ett starkt motiv för familjehem rekryterade via kyrkor. Cox et al. uppger vidare att de familjehem som rekryterats via kyrkor och andra organisationer generellt höll kvar vid sitt familjehemsuppdrag längre än de som rekryterats exempelvis via massmedia. Nackdelarna med den avgränsade rekryteringsbasen är bland annat att man endast når en begränsad kategori människor. Vad vi ser så finns det ingen litteratur som tar upp familjehemsrekrytering kopplat till andra idéburna organisationer, såsom miljörelser och politiska organisationer. Ytterligare en som forskar i familjehemsfrågor är Kirton (2001) som är verksam vid Darwin College, University of Kent i Storbritannien. Han har bland annat studerat vilka motivationsfaktorer som ligger bakom människors val att bli familjehem. Han pekar på att ekonomisk ersättning har mindre betydelse än exempelvis handledning och stöd. Vi är medvetna om att amerikanska och brittiska förhållanden inte är direkt överförbara på svenska, men valde ändå att ha med dem för att belysa familjehemsrekrytering som fenomen. Flera samhällsteoretiker betonar den

moderna familjens utmaningar och menar att flexibilitet och eget ansvar för det liv man lever, är kännetecknande för vår samtid. Den ökade bredd och mångfald som präglar vårt samhälle påverkar också familjen och dess val. Att då också se på rekryteringsarbetet utifrån denna bredd och mångfald, exempelvis genom att titta på utländska rekryteringsmetoder, kan bidra till ytterligare infallsvinklar.

3:2 Teorier om senmodernitet och reflexivitet

Senmodernitet är en term som flera samhällsteoretiker använder sig av för att beskriva den tidsperiod som vi lever i nu. Sernhede (1995), som vi tidigare nämnt, beskriver i sin avhandling det han kallar för senmoderna identitetsmönster. För att förklara begreppet senmodernitet menar Sernhede, liksom Ziehe (1989) och Giddens (1997), att man ska utgå från modernitet. Fornäs (Fornäs, Boëthius, Cwejman, 1994) menar att senmoderniteten är utmärkande för ”den moderna erans nuvarande fas” (s.14). Han menar vidare att senmodernitet kan ses som modernitetens slutfas, där allt utkristalliserats och drivits till sin spets. Det senmoderna samhället är präglat av förändrade socialisationsmönster och förändrade livsprojekt, och även av förändrat förhållande mellan stat och individer. Sernhede menar att detta är ett tecken på reflexivitet, eftersom det innebär nya möjligheter till självreferenser, och att det har medfört att vi ”har utvecklat vår kapacitet att iaktta, förstå, kommentera och förhålla oss till oss själva och andra” (s. 26). Sernhede menar vidare att denna reflexivitet också kan leda till att vi blir alltför kritiska till oss själva, och att detta kan utveckla en ”alienerande självdistans” (s. 26). En liknande iakttagelse gör Fornäs (1991), som menar att den senmoderna människan ”känner sig själv ansvarig för sina beslut och skisserar vägar för att förverkliga sina drömmar, samtidigt som hon genom reflexiviteten någonstans är medveten om de strukturella problem som finns” (s.55). Vi vill poängtera att begreppen senmodernitet och reflexivitet är teoretiska begrepp som inte används av våra informanter. Men med stöd av dessa begrepp försöker vi beskriva och analysera den tidsperiod vi lever i nu.

3:3 Teorier om upplevelse av tid

En följd av det som samhällsforskarna benämner som reflexivitet i det senmoderna samhället, med alla dess val och möjligheter, kan vara att människor upplever tidsbrist. Larsson (2004) menar att ”tidsbrist råder när vi själva upplever att vi har ett för högt tempo eller när vi själva tycker att vi har för lite tid till återhämtning och relationer” (s.26). Han menar vidare att

upplevelse av brist på tid kan orsakas av att människor i takt med det ökade välståndet får möjlighet att göra mer och mer saker på sin fritid, och då mängden fritid inte ökar i samma utsträckning så uppstår tidsbrist. En annan aspekt på den individuella tidsbristen är att den kan orsakas av den ökande konsumtionen. Det tar tid att köpa och använda till exempel båten, motorcykeln eller klätterutrustningen. Även den ökande immateriella konsumtionen, såsom besök på museer, konserter och teatrar, skapar tidsbrist. Andra orsaker kan vara att man vill konsumera så mycket som möjligt, i fråga om tv, radio, tidningar, böcker och internet. Larsson menar att "tidsbristupplevelsen kan härstamma från den olustkänsla som det kan innebära att behöva välja bort sådant som man både vill och har råd att göra, men som man inte har tid att göra" (s.12). Strukturella orsaker till upplevelser av tidsbrist hänger bland annat samman med uppfattningen att alla ska arbeta heltid och att det ofta är svårt att styra arbetstiden efter familjemedlemmarnas önskemål och behov.

3:4 Teorier om moderna familjestrukturer

Livsvillkoren för dagens familjer präglas av de nya socialisationsmönster och den ovan nämnda reflexivitet som utmärker det senmoderna samhället, något som även Bäck-Wiklund och Bergsten (1997) behandlar. De skriver att "det moderna föräldraskapet innebär utforskning av nya alternativ och ständig förhandling för att forma fungerande familjeregler" (s. 192). I det senmoderna samhället har föräldrarna att ta ställning till många olika alternativ, värderingar och förebilder när de utformar sitt föräldraskap. Detta leder till ett behov av en reflexiv förmåga som är utmärkande för vår samtid, menar Bäck-Wiklund och Bergsten, och pekar på att dagens föräldrar är de första som har att uppfostra sina barn till ett samhälle de inte känner. Med den här valfriheten följer en tanke om att allt är möjligt, och att man alltid kan förändra, och förbättra sig själv och sitt liv. Men det innebär också att när de personliga valen av utbildning, partner, graviditet, bostadsort och så vidare är gjort så är ansvaret vårt eget. De flesta planer och idéer går dock att skapa om, eller helt överge under resans gång. Men detta gäller inte valet att skaffa barn. Barnets ankomst innebär dels att den moderna människan för all framtid binds samman med en annan individ, men framförallt att föräldrarna inte längre är fria att välja och göra vad de vill. I Bäck-Wiklund och Bergstens forskning är barnens väl intimt sammankopplat med föräldrarnas livsplan och framtidsdrömmar. De menar att "barnet gör sig själv till sina föräldrars individuella ansvar, livsprojekt och livsplan" (s. 193).

3:5 Symbolisk interaktionistisk förståelseram

En teoritradition som enligt vårt sätt att se väl anknyter till våra resonemang är den symboliska interaktionismen. Vi anser att teorin är ett lämpligt teoretiskt angreppssätt om man vill studera socialisationsförändringar och försöka få grepp om komplexiteten i människors handlande i det senmoderna samhället. Trost och Levin (1999) menar att teorin är ett synsätt och en utgångspunkt för en analys av den sociala verkligheten. Detta anser vi är tillämpligt då man ska utforska familjehemsrekryteringens möjligheter och omöjligheter. Teorin berör både ett perspektiv på hur man kan analysera samhället och dess grupper, men även hur människan successivt blir mer social och lär sig hur hon ska bete sig, och betar sig, i olika situationer. Teorin beskriver denna socialisationsprocess, och menar att människan blir människa i kontakt med andra människor, det vill säga att det är i den andres ögon som man ser sig själv. Social interaktionism är ett redskap för att förstå skeenden, snarare än att förutsäga dem.

En av hörnstenarna i symbolisk interaktionism är det så kallade Thomasteoremet. Det går ut på att om en människa uppfattar en situation som verklig, så blir den också verklig till sina konsekvenser. Det vill säga att man gör en definition av situationen, och att detta påverkar hur man tänker och handlar. Detta har vi kunnat tillämpa i vår uppsats, då både den uppfattade verkligheten för familjer som väljer eller inte väljer att bli familjehem, samt för de rekryterare som arbetar med dessa frågor, enligt Thomasteoremet leder till konsekvenser. Då man söker efter orsakssammanhang till problematiken med att rekrytera familjehem, menar vi att dessa konsekvenser är av central betydelse.

Den senmoderna föräldrarnas lott är att ständigt reflektera över sig själv. Det finns olikheter i värderingar hemma och på arbetsplatsen, kraven från båda håll är stora och föräldraparet förväntas leva jämlikt. Uppfattningar om hur man ska leva, vilken livsstil man ska välja, matas på från samhället i allmänhet och media i synnerhet. Man har att ta hänsyn, eller göra upp med, myter och traditionella uppfattningar om föräldraskapet samtidigt som man ska ge barnen de allra bästa förutsättningar. Mitt i detta står föräldrarna och ska se till att vardagen fungerar (Bäck-Wiklund & Bergsten, 1997). Vi menar att den definition av situationen som föräldrar gör då är av allra största betydelse för om de ska välja att bli familjehem eller inte.

Vår utgångspunkt har, som vi redan nämnt, varit att söka tolkningsmönster i den symboliska interaktionismen. Detta för att kunna förstå den senmoderna familjens objektiva och

subjektiva verklighet. Det är i kombinationen av dessa verklighetsuppfattningar som den symboliska interaktionismen är central. Människans beteende kan endast ses i förhållande till hela sammanhanget, det vill säga den objektiva, verifierbara verkligheten i kombination med verkligheten sådan som den existerar för den enskilda människan (Trost & Levin, 1999). Familjehemsrekryterarna befinner sig i en roll då de på uppdrag av socialtjänst ska söka nya familjehem. För att utföra uppdraget måste de kunna möta krav och tolka mönster som utmärker det senmoderna samhället. Det är då av vikt att de förmår att se och känna in den verklighet dessa tilltänka familjehem lever i. Detta för att på ett adekvat sätt kunna utforma en familjehemsverksamhet som bär in i framtiden. De behöver då kunna få en uppfattning av dessa familjers tänkande och medvetande, mening och problemlösning, och också kunna ta deras roll för att förstå familjernas handlande och dess konsekvenser. Trost och Levin (1999) menar att detta är hörnstenar i symbolisk interaktionism.

Människor möter dagligen företeelser och situationer som de tillskriver olika mening, bland annat beroende på vilket socialt sammanhang människan befinner sig i, eller har befunnit sig i. För att utifrån familjehemsrekryterarnas perspektiv förstå föräldrar, under den tidsperiod som har kallats den senmoderna, kan det vara viktigt att uppmärksamma och förstå dessa roller. Vi ser den symboliska interaktionismen som lämplig då man ska analysera vilken betydelse människors sätt att definiera sin situation har för deras benägenhet att bli familjehem. När vi började gå igenom våra intervjuer fann vi att informanterna återkom till stress, tidsbrist och den ökade individualiseringen som möjliga orsaker till att människor inte blir familjehem. Vid bearbetningen kategoriserade vi det informanterna framhöll som viktigt, och i materialet fann vi täta kopplingar till begreppen upplevelse av tid och reflexivitet.

4. Plats i hjärtat och plats hemma

Vi inleder vårt empiriska avsnitt med att beskriva de verksamheter vi har valt att studera. Bland annat lyfter vi fram likheter och olikheter vad gäller huvudmannskap och finansiering för att se om detta påverkar rekryteringsmetoderna. Vidare gör vi en sammanställning av rekryterarnas syn på lite mer otraditionella familjehemstyper och vi tar även upp hur rekryterarna själva upplever rekryteringsarbetet. Avsnittet syftar till att ge en beskrivning av de olika rekryteringsenheternas arbetsmetoder. Vidare vill vi titta på i vilken utsträckning organisatoriska faktorer påverkar hur informanterna ser på rekryteringsförfarandet.

4:1 Genomgång av arbetssätt och rekryteringsmetoder

Bolagsmodellen

Exempel 1. Verksamheten är en del av ett bolag som ägs av ett flertal kommunförbund i regionen. Bolaget är inriktat på vård-, behandlings-, utrednings- och rådgivningsresurser inom det sociala området, och familjehemsenheten är organiserad i två verksamheter förlagda på olika ställen i verksamhetsområdet. Uppdraget för verksamheten är att förse regionens kommuner med familjehem. Man tillhandahåller ett utbud av tjänster inom familjehemsvårdens område, såsom rekrytering och förmedling av familjehem, även så kallade kontrakterade familjehem. Man tillhandahåller utbildning och handledningsgrupper för familjehem. Utbildning, utredning och fortbildning av familjerna kombineras i den så kallade Pride-metoden, ett speciellt utbildningsprogram som används inom familjehemsvården (bilaga 2). Den huvudsakliga rekryteringsformen är mun-till-mun-metoden, det vill säga att familjer som känner till verksamheten och har positiva erfarenheter av dem, sprider detta vidare till grannar, släkt och arbetskamrater. Vidare använder man sig av tidningsannonser. Dessa annonser utformas inte utifrån ett specifikt barn, utan har en mer generell inriktning, med information om verksamheten och behovet. Vid ett par tillfällen har man utformat annonser med ett fiktivt barn, exempelvis ”Johan, 10 år kan inte bo kvar hemma”, kopplat till en uppmaning till intresserade familjer att höra av sig. Man har också gått ut i lokalpress där en journalist har intervjuat ett familjehem, och där man har haft med en faktaruta om verksamheten.

Exempel 2. Verksamheten är en serviceorganisation åt ett antal kommuner med uppdraget att rekrytera, förmedla, utbilda och handleda familjehem och kontaktfamiljer åt ett stort antal kommuner i en region. Familjer som hör av sig och är intresserade av att bli familjehem inbjuds till ett informationsmöte, där man informerar om verksamheten och uppdraget. Utifrån detta får familjerna sedan välja om de vill gå vidare in i en utredning. Efter att utredningen är klar hamnar familjerna i ett namnregister som enheten använder sig av för att matcha barn till rätt familj. Då familjehemmet får ett barn placerat övergår ansvar och uppdrag från enheten till den placerade kommunen. Det är sedan denna kommun som ska handleda och vara uppdragsgivare åt det enskilda familjehemmet.

Privatägt bolag

Verksamheten drivs sedan tio år i aktiebolagsform. Ägaren är själv verksam som familjehemsrekryterare i bolaget. Man inriktar sig på svårplacerade barn som är omgivna av stor och komplex problematik. Detta innebär att man arbetar uteslutande med så kallade kontrakterade familjehem. Familjehemmen som är knutna till bolaget har en löpande ersättning, oavsett om de har barn placerade eller inte. Detta för att kunna ha de utredda och utbildade familjerna kvar i verksamheten och bygga vidare utifrån dem, och för att slippa att ständigt rekrytera nya familjer. Man arbetar med kontaktskapande verksamhet för att rekrytera nya familjer. Ett mål är att få kontakt med så många familjer som möjligt som kan tänka sig vara intresserade av att bli familjehem, och där har de prövat olika varianter. Ett sätt är att bolagets familjehem själva tipsar om verksamheten till sina vänner och arbetskamrater. Ett annat sätt är att annonsera i lokalpressen, och då använder de sig oftast av annonser med bilder. Dessa annonser följer man sedan upp med småannonser utan bilder. Verksamheten har prövat annorlunda grepp när det gäller rekrytering. För några år sedan prövade man att använda sig av direktadresserad reklam till 6000 hushåll, och utgick från ett stratifierat urval. Detta urval gjordes utifrån olika data såsom ålder, hur många barn man hade, inkomst och boendeform. Grunden för själva urvalet var att man utgick från de familjehem man hade knutna till sig, och använde sig av samma kriterier som utmärkte dem. Med i utskicket fanns en broschyr där fyra familjer berättar om hur det är att vara familjehem, och där fanns också information om familjehemsvården tillsammans med en blankett för intresseanmälan. Utskicket genererade många nya familjehem. Enheten utreder familjerna först efter att de gått utbildningen, så att familjerna får möjlighet att ta ställning till om de vill gå vidare mot ett uppdrag.

Projektmodellen

Projektet startade 1999 och är resultatet av ett samarbete mellan fyra stadsdelar i en storstad. Man arbetar med rekrytering av familjehem, kontakter med massmedia samt utbildning av familjehem. I uppdraget ingår dessutom att hitta nya metoder att rekrytera familjehem. Man använder sig av Pride-metoden vid utbildning av familjerna. Idag sköts all familjehemsrekrytering i de fyra stadsdelarna av enheten, förutom "givna" placeringar som hos en mormor eller en dagisfröken. De rekryterar dels via annonser i radio och tidningar, men också via sin hemsida. Personalen på enheten träffar sina kollegor i de olika stadsdelarna en gång i månaden för att bland annat diskutera vilka familjer som blev familjehem. Tillsammans med en reklambyrå genomfördes Sveriges hittills största rekryteringskampanj av familjehem år 2000. Under kampanjen hade man helsidor i en av de stora morgontidningarna där man efterlyste "näsfäsare, potatismosare och mösspåtvångare". Samtidigt hade man 206 informationstavlor på stan och 530 affischer på bussar och spårvagnar med samma budskap. Enheten har också anordnat nordiska familjehemskonferenser och medverkat på Bokmässan och Göteborgskalaset.

Reguljär kommunal verksamhet

Exempel 1. Enheten finns i en mindre, storstadsnära kommun, och är en del av den kommunala förvaltningen. De har som uppdrag att jobba med rekrytering, utbildning och stöd till familjehem, samt med kontaktfamiljer. Enheten rekryterar främst via regelbundna annonser i lokaltidningen, och menar att ett bra sätt att rekrytera nya familjehem är om man kan ha annonserna i samband med artiklar om och med gamla familjehem. De menar att det är viktigt att lyfta fram det positiva med uppdraget, att alla kan göra en insats. Andra bra sätt att rekrytera, menar de, är att ta så bra hand om sina befintliga familjehem att de rekommenderar verksamheten till sina släktingar och vänner. Enheten utreder både blivande familjehem och kontaktfamiljer med Kälvestensmetoden. Att genomföra en så pass omfattande utredning även på kontaktfamiljer är inte vanligt, men de menar att det ofta är skiftande gränser mellan att vara familjehem och kontaktfamilj och har därför valt att utreda dem på samma sätt. Man erbjuder familjerna extern handledning vid behov samt ordnar utbildningskvällar för alla familjehem och kontaktfamiljer.

Exempel 2. Enheten är en del av den kommunala förvaltningen i en storstadsnära kommun och arbetar med att rekrytera, utbilda och stötta familjehem och kontaktfamiljer. Kommunen

utreder sina familjehem med Kälvestensmetoden. Enligt rekryterarna är det vanligt att människor som vill bli familjehem eller kontaktfamilj hör av sig till dem eftersom folk i allmänhet vet att socialtjänsten rekryterar familjehem. De brukar också annonsera i lokaltidningen vid behov. De senaste åren har de dessutom gått samman med andra kommuner runt omkring och kört gemensamma, lite större annonser. Enheten rekryterar också familjehem hos sina kontaktfamiljer, och hos vänner och bekanta till de befintliga familjehemmen. De menar att det är viktigt att vara flexibel när man söker familjehem, och ger ett exempel på hur de en gång kontaktade en speciell invandrarförening för att få tag på ett familjehem åt ett visst barn. För några år sedan gick de ut med 1200 riktade brev till boende i kommunen där de informerade om sin verksamhet och uppmanade människor att höra av sig om de var intresserade. Kriterierna var att det skulle vara ett par, att de skulle vara i en viss ålder och att de skulle ha en viss inkomst. Responsen på breven var mycket dålig, enligt rekryterarna. Men de tror ändå att breven kan ge resultat på lite längre sikt. Kommunen erbjuder sina familjehem kontinuerlig handledning under de två första åren, dessutom kan familjehemmen få grupphandledning tillsammans med andra familjehem. Man anordnar också gemensamma utbildnings/temakvällar. Rekryterarna påpekar att det är en brist att man inte ser rekryteringen som en särskild uppgift som är värd lite mer uppmärksamhet. De menar att de förväntas kunna rekrytera familjer men de har egentligen inga redskap för att göra det.

4:2 Sammanfattning av arbetssätt och rekryteringsmetoder

Samtliga informanter har på olika sätt reflekterat över dagens samhälle och dess påverkan på familjehemsrekryteringen. De har liknande tankegångar vad gäller vilka familjehemstyper man söker efter och hur man bäst får tag på dem. Trots olikheter vad gäller huvudmannaskap och finansiering hos enheterna uttrycker informanterna inte några större skillnader i hur de resonerar kring och arbetar med familjehemsrekrytering. Vår uppfattning är att detta kan förklaras med att alla har liknande utbildning och arbetserfarenhet. Våra informanter bygger sitt arbete främst utifrån erfarenhet. En informant menar att forskningen på området är så marginell att där finns lite att hämta: ”Min erfarenhet är ju att praxis alltid ligger före forskningen. Så varför ska vi backa?” (projektmodellen). En annan informant bekräftar att man bygger verksamheten mycket på egen erfarenhet, men också på tidigare kollegors goda exempel. Man rekryterar främst genom att befintliga familjehem sprider information om uppdraget och ger nya intresserade. Annonser i dagspress är också mycket vanligt, och man pekar samtidigt över lag på att om folk upplever att enheten tar väl hand om sina familjehem

så genererar det på sikt fler nya familjehem. Två av enheterna är en del av socialtjänsten i kommunen, och har på så vis andra förutsättningar än de andra enheterna som är större och enbart arbetar med familjehem. Tre av enheterna har använt sig av nya grepp som direktadresserade utskick eller otraditionell marknadsföring. Resultaten av utskicken skiljer sig kraftigt åt, för en enhet genererade det många nya familjehem, för den andra gav det mycket litet resultat. En annan informant menar att man måste ta reda på var kunskapen om olika saker finns: ”Likväl som vi tycker att vi är professionella, så finns det andra som är det inom andra... Och det tycker jag socialarbetare är ganska dåliga på” (privatägt bolag). Att se kompetenser inom andra yrkesprofessioner trycker också en annan informant på: ”Jag menar jag är ju socionom och inte marknadsförare”, och fortsätter vidare:

Där tror jag att vi är lite yrkesskadade som familjehemssekreterare eller socionomer överhuvudtaget. Att man är väldigt, väldigt van vid att känna efter vad man tycker själv, hur det känns och vad man tycker och hur man skulle reagera och så. Istället gäller det ju att tänka, hur kommer detta att uppfattas av andra. (projektmodellen)

Tre av informanterna menar att rekryteringsbiten egentligen inte ligger inom socialarbetarnas kompetensområde. De menar vidare att det tar tid och kraft från annat som upplevs som väsentligt, exempelvis kontakten med och stödet till familjehemmen. Samtliga informanter pekar på vikten av uppbackning och handledning till familjehemmen, och att det är viktigt att höja statusen för dessa. Informanterna trycker också på vikten av en mer allmän debatt kring frågorna om familjehemsvård.

5. Familjehem och senmodernitet – en förklaringsmodell

Efter att inledningsvis ha gått igenom och granskat vårt material kunde vi se att vissa ämnen var återkommande i samtliga intervjuer. Informanterna talade till exempel om tidsbrist kopplat till familjens sätt att leva. Tidsbrist och att planera sin tid kännetecknar många moderna familjer, och har i en del litteratur blivit utmärkande för den senmoderna familjen (Bäck-Wiklund & Bergsten, 1997). Ett annat kännetecken på den senmoderna familjen är reflexivitet, det vill säga självgranskning och skapande av identitet utan givna mallar, som enligt flera samhällsteoretiker (Ziehe, 1989, Fornäs, 1991, Sernhede, 1995) utmärker vår samtid. Dessa två karaktäristika på den senmoderna familjen har blivit vår utgångspunkt när vi presenterar våra intervjuer. Reflexiviteten medför inte bara ökad valfrihet utan ställer också nya krav. Det senmoderna samhället influeras av värderingar som är kopplade till förverkligande och identitetsskapande. Samtidigt lever många gamla ideal kvar. Det är när dessa krav inte går att kombinera i vardagslivet eller när den situation man lever i gör att idealen upplevs som omöjliga att leva upp till som upplevelser av stress och tidsbrist kan uppstå. På detta sätt kan man se att upplevelse av tid och reflexivitet inte bara är två olika delar som var för sig påverkar familjehemsrekryteringen, utan de är även intimt sammankopplade. Dessa begrepp har legat till grund för hur vi har delat in avsnittet i rubriker och underrubriker.

5:1 Upplevelse av tid

I våra intervjuer har samtliga rekryterare talat om att familjernas upplevelse av stress och tidsbrist kan vara en orsak till att människor väljer att inte bli familjehem. Enligt SCB så upplever 75 % av alla föräldrar i Sverige att de har svårt att hinna med allt som behöver göras på vardagarna (2003). Detta medför att det för många senmoderna barnfamiljer handlar om att överleva barnens barndom. Det finns knapphändigt med objektiva kriterier för vad som är för högt tempo och för lite tid. Det handlar snarare om en subjektiv bedömning som grundar sig på en upplevelse av bristande kontroll över tiden och en känsla av maktlöshet och otillfredsställelse. Våra informanter menar att tidsbrist uppstår då man upplever att man har ett för högt tempo, eller för lite tid till återhämtning och relationer.

Upplevelse av tid och val av livsstil

Det är en syn på vilket sätt man traditionellt ska leva, och sedan själv väljer att leva på, som ligger till grund för människors vilja att bli familjehem. Det urbana kärnfamiljsamhället är präglad av ett sätt att leva som i mångt och mycket gör att människors upplevelse av brist på tid blir en realitet för dem. Det livsstilsval, de mål de satt upp för sitt liv och på vilket sätt många familjer lever idag, oavsett om de valt det aktivt eller införlivats i ett system, gör att familjehemsuppdraget blir ett för svårt åtagande. Våra informanter menar att dagens föräldrar har höga ambitioner för sina egna barn, fokuserar mycket på dem och investerar mycket i barnens uppväxt och uppfostran. Att också gå in i ett familjehemsuppdrag med denna höga ambitionsnivå, med barn som ofta har en omfattande problematik i bagaget, blir då näst intill omöjligt. Den traditionella familjen kan beskrivas som en öppen familj eftersom den har tät kontakt med släkt, vänner och grannar. Den urbana familjen har inte i lika hög utsträckning denna uppbackning. Våra informanter menar att de familjemönster som är socialt accepterade och normbildande i dagens samhälle inte accepterar en vidgad syn på att införliva andra barn i familjen i samma utsträckning som tidigare.

Våra informanter menar att den stress många föräldrar upplever delvis beror på att samhället ser ut som det gör idag med ett överflöd av information att ta ställning till, nya aktiviteter att delta i och möjligheten att alltid vara nåbar via mobiler och mail. En vanlig uppfattning bland våra informanter är att samhällsförändringarna bidrar till att människor lever mer pressat. Att det är svårt för barnfamiljer att klara sig på en lön påverkar också rekryteringen menar tre av informanterna. En av dem uttrycker det så här:

Och samhället är ju uppbyggt mer och mer på att man måste ha två löner, det är uppbyggt mer på att man ska jobba och förverkliga sig själv...det gör ju att man måste inskränka sig till sin egen familj för att orka med. (bolagsmodellen, ex 1)

Familjehemsrekryterarna har också erfarenhet av att människor som ringer till dem känner oro över att inte riktigt räcka till inför uppdraget som familjehem och att även detta kan skapa känslor av stress. Dessa känslor har flera dimensioner. En är föräldrarnas rädsla för att inte svara emot alla familjemedlemmars behov och förväntningar. Eftersom det familjehemsplacerade barnet som regel har gått miste om så mycket tidigare i livet så kan det ha större och mer komplexa behov än vad de biologiska barnen har och därför kräva mer av föräldrarnas tid och uppmärksamhet.

Våra informanter ger uttryck för att föräldraskapet innefattar yttre krav från samhället att uppfostra barnen till goda medborgare, men också inre krav som handlar om att vara goda föräldrar och att förstå sitt barns behov och önskningar. Moderna föräldrar har en föreställning om att det är nödvändigt att alltid finnas till hands för barnen, vilket stöds av det nu rådande idealet att barn måste bli ”sedda”. Våra informanter ger uttryck för att många föräldrar upplever att det är de som skapar barnen och barnens framtid. Med föreställningen om att man som förälder har ett stort ansvar för hur barnen utvecklas följer också en rädsla för att misslyckas. Eftersom man har valt att ha barn är man också skyldig att ta ansvar för barnets utveckling. Detta gäller de biologiska barnen, men kanske i ännu högre utsträckning de familjehemsplacerade barnen, menar våra informanter. Värderingar och ideal intar en central plats i familjeprojektet. De visar vilka förväntningar kvinnor och män har på sig själva och även vilka förväntningar de tror att andra riktar mot dem. Stress uppstår i familjeprojektet när värderingar som är förbundna med skilda könsideal skall jämkas samman, när olika krav upplevs som oförenliga eller när vardagsverkligheten gör det svårt att leva upp till idealen. För många män och kvinnor är familjen målet i livet, med särskilt fokus på barnen. Barnen står i centrum för den individuella livsplanen. Valet att ta emot andra föräldrars barn kan vara ett medvetet val att fortsätta ha barn som fokus. På många sätt kan detta vara ett mer aktivt val än det biologiska föräldraskapet, och kan då ses som ett uttryck för reflexivitet.

Betydelse av stöd på individ- och samhällsnivå

Föräldrarnas känsla av att de själva har ansvaret förstärks i takt med att man känner ett minskat förtroende för välfärdsstatens olika institutioner. En av våra informanter menar att känslan av att det är svårt att få den hjälp barnet behöver i exempelvis skolan kan bidra till att människor känner att uppdraget blir för komplicerat:

Och sedan är det ju det här med skolan, våra barn har ju ofta problem med att delta i den vanliga undervisningen. Och detta då att man inte vill tillsätta elevassistenter kan göra att det kan bli för jobbigt att bli familjehem därför att man måste lägga ner så mycket tid och kraft på att få skolan att fungera. (reguljär kommunal verksamhet, ex 2)

Familjehemsrekryteraren i den kommun som tydligast markerar att de för tillfället inte har svårt att rekrytera familjehem menar att de har ett gott gehör från de lokala politikerna för vad de här barnen har varit med om. Detta medför att det finns en förståelse hos politikerna för att

barnen behöver extra stöd på dagis eller i skolan. Rekryteraren upplever att det i förlängningen underlättar för dem att rekrytera nya familjer.

Upplevelse av otillräcklighet

En annan farhåga kopplad till tidsbrist är känslan att inte klara av eller kunna hantera en situation, att inte vara kompetent nog. Våra informanter ger uttryck åt att det finns många fördomar om de här barnen: ”De tror att det är små gangsterbarn som hänger i gardinerna, och kommer vi verkligen klara det?” (reguljär kommunal verksamhet, ex 1)

Samtliga informanter menar också att många presumtiva familjehem uttrycker tveksamhet inför kontakten med de biologiska föräldrarna. De är rädda att det ska ta mycket tid och kraft, och undrar hur de ska bemöta dem:

En oro som många har är hur blir det med föräldrarna. Måste vi ha dem här? Kan de bli aggressiva och ge sig på oss? (reguljär kommunal verksamhet, ex 2)

I starten tror jag det finns en rädsla för att det ska sitta en supig eller narkotikapåverkad mamma, som är galen, ute på gården. (bolagsmodellen, ex 1)

Ja, det här med att folk tror att biologföräldrarna står ute på gatan och kastar sten och skriker och gormar. Men jag har jobbat med det här i över 30 år och det har aldrig hänt. (reguljär kommunal verksamhet, ex 1)

Familjehemsrekryterarnas känsla av att människor tror att de måste vara några supermänniskor för att ”duga” som familjehem stämmer dåligt med vad våra informanter verkligen vill ha:

Alltså, deras kompetens ska vara hög när det gäller att vara familj...och skulle vi tro att en teoretisk utbildning inom området var lämplig då skulle vi bara annonsera efter psykologer, eller något sådant. Och det gör vi ju inte. (privatägt bolag)

Jag tror att folk först tänker att det här skulle vara kul, men vi duger inte. Det är många som tror att vi letar efter de här A-familjerna som det bara har gått bra för. Men har man haft svårigheter kan det ju bidra till att man växer som person, under förutsättning att man lämnat det bakom sig. (bolagsmodellen, ex 1)

Här kan man koppla till den självkritik som kan utmärka den reflexiva människan. Den senmoderna människan utvärderar sig själv och sin omgivning, ofta redan innan hon utför en handling. Detta innebär att man kan uppleva realistiska krav på sig själv och på hur man ska utföra uppdraget. En av rekryterarna menar att ett sätt att avdramatisera uppdraget är att ha tidningsartiklar om vanliga familjehem i samband med att man annonserar efter nya. Rekryteraren tycker att lokaltidningen är ett bra forum för detta:

Alltså artiklar om hur det är att vara familjehem, att det är möjligt och att man är nöjd. Och att man tycker det är positivt att göra den här insatsen. Och att det betyder oerhört mycket för de enskilda barnen. (reguljär kommunal verksamhet, ex 1)

En tredje aspekt av upplevelsen av tidsbrist är att man som modern småbarnsförälder förväntas ta aktiv del i sina barns aktiviteter. Man ska skjutsa barnen hit och dit och engagera sig i skolan, fotbollsträningar och sångköror. Våra informanter menar att föräldrarnas späckade scheman gör att de inte ser möjligheten att ta sig an ett barn till: ”Du vet, föräldrar vill satsa mycket på de egna barnen, med aktiviteter och grejer” (bolagsmodellen, ex 1). En av familjehemsrekryterarna menar att kommunens läge gör att här finns människor som medvetet valt en viss, lite lugnare, livsstil: ”De har valt att lite granna trappa ner tror jag. Att flytta från stan och inte vara *on* hela tiden” (reguljär kommunal verksamhet, ex 1). Informanten menar att denna livsstil underlättar rekryteringen, och innefattar en förståelse för att man som familjehem inte kan fortsätta leva precis som förut, utan man måste kanske bland annat gå ner i arbetstid. Men det är inte enbart individen som helt fritt gör prioriteringar som genererar tidsbrist, utan strukturerna har också stor betydelse. En av våra informanter menar att ett strukturellt sätt att motverka tidsbristen är att företagare och andra måste ge tjänstledighet till dem som behöver vara hemma med det placerade barnet:

Men de flesta företag tycker att det är ganska ok att ge tjänstledigt. De tar inte debatten om att inte vilja medverka till att fosterbarn kan få någonstans att bo. Det är inga företagare som vill ta den debatten. Det ger ingen good-will om det kommer ut. (privatägt bolag)

5:2 Reflexivitet

Ett annat perspektiv är att upplevelsen av tidsbrist är ett uttryck för att våra ideal och förväntningar på hur vi vill använda vår tid avviker alltför kraftigt mot verkligheten. Detta bekräftar våra informanter. I det senmoderna samhället bekräftas ofta den enskilda människans val på ett helt annat sätt än tidigare. Det medför att man har en annan möjlighet att reflektera över sig själv och sina livsval, och detta får konsekvenser för människors sätt att forma sin identitet. Vardagen i det senmoderna samhället beskrivs, av bland andra Ziehe (1989), Giddens (1997) och Sernhede (1995), som mindre styrd av traditioner och föreställningar om hur tillvaron skall vara, och det medför att människor funderar på ett nytt sätt över sig själv och sina livsval. Reflexivitet innebär självgranskning kopplad till individualisering och kännetecknar det senmoderna samhället, där individerna delvis frikopplas från traditionella tolkningsmönster, och utvecklar en inre känsla av att vara en egen och unik person.

En av hörnstenarna i symbolisk interaktionism, det så kallade Thomasteoremet, innebär att det som människor uppfattar som verkligt också blir verkligt för dem till sina konsekvenser ¹. Detta kan tolkas som att den senmoderna människans uppfattning om sitt handlingsutrymme, som till stor del är präglad av reflexivitet, är en form av definition av situationen (Thomasteoremet).

Våra informanter menar att familjer som väljer eller inte väljer att bli familjehem gör sina val utifrån deras tolkning av vilka möjligheter de har att ta sig an och klara av ett sådant uppdrag. Valet grundas på familjernas bedömningar av de strukturella och individuella förutsättningar som finns. Att rekrytera familjehem på 2000-talet innebär därför att man möter familjer som lever i en helt annan samhällstruktur än tidigare. Dessa människors upplevelse av överskott på olika saker kan därför skilja sig radikalt från hur familjehem upplevde sitt överskott för femtio år sedan.

Identiteten beskrivs ofta av senmodernitetsanalytiker som att den inte är grundmurad en gång för alla, utan den är utsatt för en ständig omprövning. De oändliga valmöjligheterna är positiva på det sättet att man inte är tvingad in i ett sätt att leva, en struktur som någon annan

¹ Ett exempel på detta är att våra informanter ger uttryck för att homosexuella, ensamstående eller människor som bor trångt av olika anledningar inte är lämpliga som familjehem. Detta resulterar i att man inte eftersöker dessa familjehemstyper. Avsaknaden av de här familjehemstyperna innebär att den sociala barnavården inte får en chans att möta dem och revidera sin uppfattning om dem. Detta kan i förlängningen befästa föreställningen att de inte är lämpliga för uppdraget.

har lagt på en. Men det kan också medföra att människor ställs inför ett yttre och inre tryck eftersom de då själva är ansvariga för sina val och utformandet av sina liv, något som våra informanter menar påverkar människors benägenhet att bli familjehem.

Tre av informanterna menar att en orsak till att människor backar ur en utredning eller utbildning till familjehem är att det händer saker i deras liv som helt enkelt gör att de prioriterar bort det. Många av dem som backar ur säger att de inte är där just nu i livet, att det inte stämmer just nu och: ”Att det inte är det hetaste för oss just nu i livet” (reguljär kommunal verksamhet, ex 2). Reflektionen och valmöjligheterna kännetecknar i hög grad livet för individerna i den senmoderna familjen, och familjen som samhällets bas är inte lika självklar i en tid då det finns alternativa vägar att välja. Familjehemsrekryterarna i vår undersökning har på olika sätt reflekterat över detta. De menar att samhället har förändrats väldigt snabbt och att: ”Det gäller ju även att vi hänger med i hur vi ser på familjen och var vi ser kvalitéerna på något sätt” (projektmodellen).

Rekryterarnas syn på otraditionella familjehemstyper

I ett reflexivt samhälle är det sätt man väljer att utforma sitt liv inte lika styrt av givna normer och mallar som tidigare. Detta uppmuntrar till och ger utrymme för fler alternativa sätt att leva. Vi gick in i uppsatsarbetet med en fråga om på vilket sätt familjehemsrekryterarna ser på lite mer otraditionella familjehemstyper, såsom homosexuella par, ensamstående och människor med annan etnisk bakgrund. Därför valde vi att ha med frågor kring detta i våra intervjuer. Vad gäller synen på homosexuella par som familjehem var svaren vi fick mycket samstämmiga. Enheterna uttrycker i och för sig en vilja att utreda homosexuella par, men menar att det egentligen inte är någon idé, eftersom de biologiska föräldrarna inte kommer att ge sitt samtycke till placering där. Andra skäl som rekryterarna nämner som hinder är att eftersom homosexualitet ännu inte är accepterat fullt ut i samhället, så skulle dessa redan så stigmatiserade barn hamna i en dubbel utsatthet vid placering i homosexuella familjer. De placeringar som ändå gjordes i homosexuella familjer var uteslutande nätverksplaceringar. När det handlar om ensamstående är bilden inte fullt så samstämmig. Tre av fem informanter menar att familjehemsuppdraget är så krävande och komplext att man bör vara två för att klara av det. Dessutom saknar många av de familjehemsplacerade barnen sunda vuxna förebilder, och informanterna poängterar därför att det är viktigt med både manliga och kvinnliga vuxna i familjen. Liksom i fallen med homosexuella par som familjehem ovan så

finns det ett fåtal ensamstående som har barn placerade hos sig. Även här gäller det främst nätverksplaceringar. Två av informanterna ger uttryck för att det kan finnas viss acceptans för ensamstående kvinnor som familjehem, men menar att pedofildebatten idag omöjliggör ensamstående män som familjehem. Även här väljer man att använda sig av argument som att de biologiska föräldrarna inte kommer att acceptera en sådan placering.

Familjehem med annan etnisk bakgrund är ovanliga, undantaget nätverksplaceringar. En informant menar att svårigheterna vid sådan rekrytering främst beror på att det i andra kulturer finns en tradition att man tar hand om släktingars barn utan att blanda in sociala myndigheter. Svenska barn går inte att placera i familjer med annan etnisk bakgrund menar rekryterarna, och till detta har man kulturella och språkliga förklaringar. När man placerar barn med annan etnisk bakgrund menar rekryterarna att de biologiska föräldrarna ofta uttrycker en önskan om att barnen ska placeras i en familj med svenskfödda vuxna, för att lättare integreras i det svenska samhället.

Familjens boendesituation är något som fyra av fem informanter menar är en bidragande faktor till om man kan bli familjehem eller inte. De menar att det är viktigt att barnet får ett eget rum, i alla fall på lite längre sikt. Detta motiverar man främst med att det är viktigt för barnen att få något som är deras eget, men också med hänsyn till de biologiska barnens behov av integritet.

På många håll i landet råder en akut brist på familjehem. Trots detta väljer socialtjänst och familjehemsrekryterare att främst rekrytera nya familjehem ur de mer traditionella familjetyperna. Argumenten mot nya typer av familjehem stödjer sig ofta på en föreställning om att de biologiska föräldrarna inte skulle acceptera dem. Tre av informanterna menar därför att det inte ens är någon idé att utreda dem.

Utveckling av rekryteringsförfarandet

En informant ger uttryck för att en av de viktigaste frågorna för framtiden är att se vad det är för typ av familjer de letar efter, och kan använda, och att man måste försöka vara öppen och flexibel i detta. Informanten menar vidare att det är viktigt att våga tänka lite annorlunda, och att inte bara fokusera på traditionella bilder av vad som är möjligt och omöjligt när det gäller val av familjehem.

En högprioriterad fråga inom verksamheten är att se över utbildningsförfarandet och att kanske hitta nya, mer moderna former för detta, säger en av informanterna. Hon menar att det måste byggas på en lösare struktur där man istället för att förlita sig på stela utredningsmallar sätter tillit till sin erfarenhet som rekryterare och bygger därifrån. En annan informant resonerar på ett liknande sätt, och menar att Kälvestensmetoden är föråldrad, och att man i sin verksamhet hela tiden arbetar med att vidareutveckla utrednings- och utbildningsförfarandet. Bland annat genom att plocka vad man anser vara relevanta delar ur olika modeller, såsom Pride, Kälvesten och andra. En av rekryterarna uppger att de har goda erfarenheter av Kälvesten, och att de inte har hittat någon metod som är bättre.

En av rekryteringsenheterna har använt sig av en något otraditionell marknadsföring för att rekrytera familjehem. Man har i samarbete med en annonsbyrå utarbetat ett koncept där man går ut med stora annonser i dagspress bland annat. I annonserna har man efterlyst ”potatismosare”, ”mösspåtvingare” och ”pojkvänsgodkännare”. Denna nya typ av annonser kan ses som ett försök att möta familjer i ett reflexivt samhälle, där man inte givet bygger sina ställningstaganden på gamla invanda mönster och normer, utan söker nya vägar för sitt liv. Det är också ett sätt att markera och anpassa sig efter den moderna sättet att kommunicera. Den traditionella familjens öppna struktur med tät kontakt med grannar, släkt och vänner, möjliggör kommunikation inom gruppen på ett annat sätt än vad som är möjligt i den moderna familjestrukturen. Här får man istället pröva nya vägar för att nå ut till människor, och annonseringen är därför reflexiv till sin prägel. Informanten menar att det inte främst är traditioner som styr människors val att bli familjehem. Det är istället ett val utifrån den identitet och den livsstil man som familj väljer. Professionaliteten i utformandet signalerar kvalitet, anser informanten som tror att det kan tilltala dagens familjer. Annonserna är också statushöjande på det sättet att de skapar debatt kring ämnet, menar hon och bemöter också kritiken som annonserna fått. Denna kritik har bland annat gått ut på att aktiva familjehem kan se dem som en provokation eftersom uppdraget innefattar så mycket mer än just potatismosning och mösspåtvingning. Det vore etiskt oförsvarbart, fortsätter informanten, att i annonsform gå ut och trycka på att det är en fruktansvärd belastning att vara familjehem och att fokusera på hur jobbiga och svåra dessa barn är. Hon tror att de flesta människor istället uppskattar att man framställer uppdraget på ett för barnen respektfullt sätt. Informanten tror att deras annonser i sin utformning lite mer inriktar sig till en storstadsmänniska.

Reflexivitet och val av livsstil

En av orsakerna till att de flesta familjehemmen finns på landsbygden, menar en annan informant, är att man där lever ett annat liv än storstadsmänniskorna. Informanten anser att till exempel valet att göra karriär traditionellt är mer förknippat till människor i storstäder, och att dessa människor ofta så uppfylla av sina egna behov att de inte har utrymme för andras barn. Informanten menar vidare att det känslomässiga utrymmet inte så ofta finns i dessa familjer. Samhället idag, menar hon vidare, är uppbyggt på att man ska ha två löner, att man ska förverkliga sig själv och att man ska ta för sig och se om sig själv och sitt eget. Övriga fyra informanter är inne på samma linje, men menar ändå att det finns en stor solidaritet i samhället idag.

Samtliga informanter betonar att människor som väljer att bli familjehem, och de som man väljer till familjehem, har ett överskott på olika saker. Det är människor som har det ganska bra och som tycker att de lyckats ganska hyggligt med sina egna barn. De har en positiv bild av sitt föräldraskap. De är också människor som har landat i livet, och som känner sig trygga och tillfreds med sig själva och sin tillvaro.

En informant tror att många familjer har tänkt tanken att bli familjehem, men att de ser en massa hinder. De egna barnen, tids- eller platsbrist kan vara sådana hinder. De som ändå väljer att bli familjehem idag är de som tycker att uppdraget är roligt och tillför dem någonting, menar informanten vidare.

För att kunna få familjer att bli familjehem måste man först ta reda på vilka de är och hur de definierar sin situation. Människor i det senmoderna samhället formulerar sina livsmål på ett annat sätt än tidigare. Sjuttitalisterna är ett exempel på detta. De har utbildning, har rest runt i världen, är den första internetgenerationen samt har mer upplevelser än tidigare generationer. Detta, jämte den reflexivitet som präglar det senmoderna samhället i vilket de lever och verkar, kan leda till att de ställer andra krav innan de går in i ett uppdrag. Våra informanter har olika inställning till behovet att satsa på rekryteringen av yngre familjer. En upplever att det är svårt att hitta nya familjer och att sjuttitalisterna är svårfångade. En annan menar att det i dagsläget inte finns något stort behov av att nå sjuttitalisterna. Dessa är fortfarande i en fas då de utbildar sig och bildar familj, och han menar att det snarare är klokt av dem att vänta tills de har landat i sig själva och är mogna att ta emot andras barn. En annan informant menar att sjuttitalisterna är mer intresserade av utmaningen än den ekonomiska

ersättningen. De vill få ut mer av livet, det ska vara mer spänning och mer action. Han menar att detta är en utmärkt utgångspunkt i familjehemsrekrytering:

Bergsklättring och hang-gliding behöver man ju inte om man tar emot fosterbarn. Det ger samma spänning! Det är ju helt perfekt, att ta emot ett ADHD-barn, snacka om att få action i familjen. Det kan inte vara bättre! Sen kan man lägga ner det där med bergsklättring. (privatägt bolag)

En stor orsak till att sjuttioalisterna är svåra att nå, menar en av informanterna, är förändringarna i samhället. Sjuttioalisterna utbildar sig mer och de förverkligar sig på ett annat sätt än tidigare generationer. De har också vett att se sitt eget värde på ett annat sätt och ställer sig frågan vad deras insats är värd. Man är inte bara glad och tacksam. Detta till trots menar informanten att sjuttioalisterna inte har ett annat sätt att se på uppdraget än tidigare generationer, utan tycker sig se samma inställning även här. Det vill säga att man går in i uppdraget av andra orsaker än ekonomisk ersättning. Hon pekar istället på andra skillnader:

Jag tror inte att alla sjuttioalister, eller yngre ska förverkliga sig och bara hitta på en massa saker. Men jag tror att man väljer, många väljer mer. Det är inte bara en slump i livet längre, utan man väljer den utbildning man går, man väljer var man ska bo, man väljer vad man ska lägga sina pengar på.... Man väljer att bli familjehem, och man väljer då att få en stöttning i det. Man är inte beredd på att bli lämnad ensam, man kan inte göra allt. Det tror jag är den stora skillnaden! (bolagsmodellen, ex 1)

Den senmoderna familjens behov och förutsättningar

En orsak till att det är svårt att finna familjehem är kopplad just till det senmoderna samhällets reflexivitetens mönster. Om man utgår från den senmoderna familjens situation, med dess frikoppling från traditionella tolkningsmönster, och överför den på de familjetyper som eftersöks i familjehemsvården, ser man att bilderna inte riktigt överensstämmer. Att identiteten och livsvalen inte är grundmurade en gång för alla kan medföra att familjerna inte kan erbjuda den förutsägbarhet och den sorts stabilitet som rekryterarna anser att de familjehemsplacerade barnen behöver. Att familjerna ska vara klara med sitt liv, besitta mognad och trygghet är något som flera av våra informanter trycker på. Exempelvis anser en av informanterna att viktiga egenskaper för familjehem är att de ska vara nöjda med sitt liv och med sin tillvaro där man bor. En informant menar att vissa saker är rätt självklara när det gäller stabilitet, till exempel så ska man inte ha flyttat ihop för ett år sedan och man ska inte

vara gravid. En annan menar att det inte ska finnas för många stora projekt som påverkar familjen, att familjen ska vara trygg, stabil och förutsägbar:

Det är bra om de bor på samma ställe, och inte har några större funderingar på att jobba i Stockholm i två år. Utan det ska finnas en förutsägbarhet i själva familjesituationen. Den ska vara normal. (reguljär kommunal verksamhet, ex 2)

Ett sätt att möta den senmoderna familjen och dess behov och tankar kring ett familjehemsuppdrag är att fråga dem vad de själva vill. En av enheterna berättar att det var själva grundstenen då man startade verksamheten. Befintliga familjehem fick berätta vad de ansåg sig behöva för att ta emot placeringar. Svaren blev att de ville ha en socialsekreterare som var deras egen, en fast lön – inte så hög, lite utbildning och handledning och att träffa andra i samma situation. Utifrån detta utformade man sedan verksamheten. Erfarenheten visar att:

Föräldrarna har problem, barnen har problem och systemet har problem. Men så här svårt störda barn går alldeles utmärkt att ha i precis vanliga familjer, om de familjerna får så mycket stöd som de behöver ha. Och det får de hos oss. (privatägt bolag)

Reflexiviteten, det egna identitetsbyggandet och de fria valen, innebär inte bara oändliga möjligheter utan genererar också en osäkerhet och en rotlöshet i det senmoderna samhället. Dagens föräldrar måste forma sina liv utan levande förebilder och de har att fostra sina barn till ett samhälle som är under ständig förvandling. Denna osäkerhet påverkar de villkor människor har att verka i då de ska bilda familj, eftersom man inte har givna roller och mönster att bygga denna på. Barnet är ett projekt som inte kan överges, i den bemärkelsen kan barnet sägas vara antimodernt. Barnet är beroende av föräldrarna, och begränsar föräldrarnas val och självständighet. Samtidigt är barnet också ett "görbarhetsprojekt" och i den bemärkelsen också ett uttryck för reflexivitet. Barnet kan utvecklas på olika sätt, allt är möjligt och det är föräldrarnas ansvar att utvecklingen blir den optimala. Det sätt på vilket man väljer att skapa sin familjestruktur i den egna familjen kan alltså vara ett uttryck för reflexivitet. I en värld av val och möjligheter, menar en av informanterna, kan familjehemmen se sitt uppdrag som ett sådant aktivt val, ett sätt att leva som är valt bland många andra möjliga vägar att gå.

6. Familjehemsrekrytering och senmodernitet – en analys

Vi gick in i uppsatsarbetet med ambitionen att söka orsaker till svårigheten att rekrytera familjehem. Med detta som utgångspunkt valde vi att titta på vilka yttre och inre faktorer som påverkar människors val att bli eller inte bli familjehem och om de som arbetar med rekrytering av familjehem söker efter familjer och familjestrukturer som inte längre är så vanliga. Vidare ville vi ta reda på vilka strategier och framtidstankar familjehemsrekryterare har och på vilket sätt de tänker kring förändrade livsmönster och framtida familjehemsrekrytering. Vi hade en tanke om att samhället idag ser ut på ett annat sätt än tidigare, och att detta på något sätt kan påverka familjers sätt att leva och på så vis deras val att bli eller inte bli familjehem. Dessa tankegångar bekräftades av våra informanter. Det visade sig att informanterna, som på olika sätt reflekterat kring detta, valde delvis olika sätt att bemöta problematiken. Vi fann ändå en stor samstämmighet bland informanterna vad gäller vilka man eftersöker som familjehem. Eftersom forskning specifikt om familjehemsrekrytering är tämligen begränsad fick vi istället utifrån de mönster vi såg i intervjuerna bredda sökandet efter annan relevant litteratur och forskning. Informanternas reflektioner kring framtida familjehemsvård och familjehemsrekrytering präglades av tankar om samhällsstruktur och familjers situation idag, och uppvisade täta kopplingar till senmodernitet, reflexivitet och upplevelse av tid. Dessa begrepp fick därför utgöra grunden för vårt vidare analysarbete. Vi menar att den symboliska interaktionismen var en relevant utgångspunkt för analys av komplexiteten i familjehemsrekryteringen, eftersom vi såg att familjehemsrekryterarna huvudsakligen valde att rekrytera familjer med traditionella familjestrukturer samtidigt som forskning och litteratur om den senmoderna människans situation i stor utsträckning skilde sig från detta sätt att leva.

Familjehemsuppdraget har förändrats kraftigt över tid. I början av förra seklet levde barn som placerades utanför hemmet ofta under svåra förhållanden. De utnyttjades och for ofta mycket illa (Höjer, 2001). Att ta emot en annans barn för vård och fostran då innebar inte mycket mer i åtagande än att se till att ha en madrass extra, och medförde att man som familjehem kanske fick tillgång till extra arbetskraft. Familjehemsuppdraget idag ser helt annorlunda ut, samtidigt som de barn som placeras generellt sett har en mer komplex problematik runt sig. Förr omhändertogs barn exempelvis för att mamman var ensamstående, idag har samhället en annan syn på vad som är sociala problem. Det finns också andra ambitioner vad gäller familjehemsvården idag. Det handlar inte längre bara om att ha en madrass extra, utan man

ska som familjehem kunna erbjuda vård och omsorg samt klara av att hantera alla de kontakter som ofta omger barnen, exempelvis nätverk, socialtjänst, BUP och skola. Detta ställer helt andra krav på familjehemmet vad gäller flexibilitet, öppenhet och social kompetens.

Såväl forskning på området, som våra informanter, menar att de familjer man vill se som familjehem ska bestå av trygga, mogna och stabila vuxna som lever ett välordnat och förutsägbart liv. Ord som ”kärnfamilj” och ”traditionell familjestruktur” dyker ofta upp i våra intervjuer. Flera av informanterna trycker på vikten av att barnet ska ha eget rum, att familjehemsföräldrarna ska vara beredda att gå ner i arbetstid och inte vara karriärmänniskor. Vår uppfattning är att man idag söker efter familjestrukturer som på många sätt överensstämmer med dem som eftersöktes då samhället såg ut på ett helt annat sätt.

Då vi studerat litteratur om senmoderna familjestrukturer finner vi att många av dagens familjer lever under andra förutsättningar och i ett annat sammanhang än för bara några decennier sedan. Samhället är idag mer reflexivt, identiteter är inte grundmurade en gång för alla och man har möjligheten att på ett nytt sätt själv utforma sitt sätt att leva. Men denna reflexivitet kan också medföra stress för de människor som har att välja mellan många olika alternativa vägar att leva sitt liv. Valmöjligheterna medför också ett annat eget ansvar för de sätt man väljer att leva. Detta, menar vi, återverkar också på familjehemsrekryteringen. Den ökade kunskapen om vad barn behöver, jämte den komplexa problematik som många familjehemsplacerade barn finns i, innebär nya förutsättningar och krav på dem som väljer att bli familjehem. Samtidigt så eftersöks fortfarande främst traditionella familjehemstyper.

Vår uppfattning är att barn som omhändertas idag och placeras i familjehem ofta kommer från en splittrad och otrygg tillvaro, och således är i behov av trygghet och förutsägbarhet, precis som litteraturen och våra informanter pekar på. Som vi beskrev tidigare, är de samtidigt i behov av familjehemsföräldrar som är kapabla att även hantera många andra saker.

Ett sätt att tänka kring framtida familjehemsrekrytering kan vara att leta efter familjer med trygghet, stabilitet, flexibilitet och öppenhet på ett mer psykologiskt plan. Här kommer parallellerna till den reflexiva familjen in. En familj som har en helt annan struktur än den traditionella, en familj som kanske lever trångt, eller har annan etnisk bakgrund, består av

homosexuella vuxna eller av en ensam förälder, kanske har helt andra psykologiska möjligheter och förutsättningar att vara familjehem på 2000-talet? Den yttre strukturen är inte lika grundmurad för familjer i det senmoderna samhället. Samhällsstrukturen präglas av reflexivitet på ett helt annat sätt än tidigare, och vi menar att detta kanske också borde prägla familjehemsrekryteringen.

Vilka är mest kapabla att gå in i ett familjehemsuppdrag? Vi menar att det inte självklart bara är landsortsfamiljen med hemmamamma och många extra rum. Istället borde man se på vad fembarnsfamiljen i trerumslägenheten mitt i storstan har att erbjuda. Kanske inte gott om fysiskt utrymme, men kanske psykologiskt utrymme? Kanske har de placerade barnen en negativ erfarenhet av att inte ha någon fysiskt nära, vilket skulle kunna innebära att det vore positivt att bo trångt? Kanske har barnen ett behov av att se att det finns "hjärterum" i en liten trerumslägenhet, snarare än att ensam få gott om utrymme i ett stort hus? Varför är det ena så tydligt favoriserat i familjehemsrekryterarkretsar framför det andra?

Vid intervjuerna har framkommit att många av dem som arbetar med familjehemsrekrytering har arbetat mycket länge inom området. En av informanterna menar att de flesta omkring henne som arbetar med familjehemsrekrytering har gjort detta sedan 1970-talet, och att "det är så lätt att bli kvar för det är så himla spännande" (projektmodellen). Hon menar att det ställer krav på rekryterarna att hänga med i utvecklingen och nya sätt att se på familjer. Vi menar att kontinuiteten kan ses från två håll. Dels genererar den erfarenhet och stabilitet i verksamheten, samtidigt som det kan finnas en risk att man främst rekryterar bland de familjetyper som man traditionellt har erfarenhet av.

Informanterna pekar på bristen på forskning inom specifikt familjehemsrekrytering. Därför menar de att de främst bygger sina arbetsmetoder på erfarenhet. Vi menar att även om det saknas forskning på ämnet, finns det exempelvis mycket att hämta i forskning om familjer och familjestrukturer i det senmoderna samhället. Den bristfälliga tillgången på ämnesspecifik forskning kan, menar vi, på sikt leda till att rekryterare och familjer gör olika definitioner av situationen. Man gör alltså olika tolkningar av den verklighet man lever i, och detta kan medföra att man inte möts och talar samma språk. Våra informanter verifierar att familjehemsrekryterare ofta har en gedigen yrkeserfarenhet och att de har jobbat inom samma område i många år. Detta ger dem naturligtvis en erfarenhetsgrund som utgör viktig

kunskapskälla i arbetet. Men kan tilliten till erfarenheten medföra att andra metoder och modeller får stryka på foten?

Att rekrytering och marknadsföring inte är okomplicerat verifierar informanterna. En informant uttrycker frustration över att socialarbetare, som inte har utbildning i marknadsföring, ska sitta och arbeta med rekrytering. Rekryteringen upplevs som en tröttsam del som tar tid och kraft från arbetet med familjehemmen och de familjehemsplacerade barnen. Han skulle önska att det fanns speciella rekryterare, head-hunters, med relevant utbildning för uppgiften som enbart arbetade med detta. Socialarbetare har att verka i ett stort arbetsfält, och har ofta utarbetat en förmåga att utföra arbetsuppgifter av många skilda slag. Vi menar att det kunde underlätta för dem som arbetar med familjehem att lägga över rekrytering och marknadsföring på andra, som har specifik kompetens på detta område. Sådan extern hjälp från andra kompetensområden har med goda resultat prövats på två av enheterna. Arbetsbelastningen på familjehemsrekryterarna är hög, och de måste dagligen göra prioriteringar om vad som är mest angeläget att fokusera på i verksamheten. Vår uppfattning är att genom att lyfta ur rekryteringsbiten från dessa enheter så skulle man frilägga mer tid och kraft till familjehemmen. Vidare skulle speciella rekryterare, med utbildning i socialt arbete och marknadsföring, kunna synliggöra marknadsföring och information som väsentliga bitar och på så sätt sprida kunskap och skapa debatt på området.

Vår uppfattning är att människors upplevelse av brist på tid kopplat till deras uppfattning om familjehemsuppdraget som omfattande och komplicerat, gör att många som i grunden kan tänka sig att bli familjehem istället väljer att avstå. Vidare menar vi att den ekonomiska åtstramningen i samhället som lett till minskade resurser i bland annat skola, barnomsorg och psykiatri gör att man kan känna sig mer utlämnad i uppdraget. Våra informanter menar att bristen på familjehem i första hand beror på samhällsstrukturen. De menar också att familjehemsfrågan i allmänhet och bristen på familjehem i synnerhet måste lyftas till en mer övergripande samhällelig diskussion. Vi har fått bekräftat av våra informanter att mer stöd och resurser står högre på familjehemmens önskelista än ekonomisk kompensation i form av högre lön och ersättning. Detta kan också härledas till människors upplevda brist på tid. De familjer som idag är beredda att ta emot någon annans barn för vård och fostran ställs inför ett stort och svårt uppdrag, samtidigt som de lever i en samhällsstruktur där man upplever sig alltmer utlämnad till att själv ta hand om sig och sina egna.

Att välja att bli familjehem idag är att välja att leva på ett otraditionellt sätt. Ändå letar man då främst efter familjer med traditionella levnadssätt. Förr letade man efter familjer som levde ett traditionellt liv som kunde ta emot barn och sedan fortsätta leva detta traditionella liv. Idag letar man fortfarande främst efter traditionella familjer, men uppdraget innebär något helt annat än traditionellt familjeliv. Familjerna ska besitta öppenhet, flexibilitet, inre trygghet och mognad och altruism. De ska vara beredda till nätverkskontakter, något som samtliga informanter menar är en av de viktigaste delarna i uppdraget. De ska kunna koordinera en värld av kontakter med socialtjänst, psykiatri och skola och de ska kunna följa behandlingsplaner. Rekryterarna anser att det inte är någon större mening att utreda otraditionella familjehem eftersom socialtjänst och de biologiska föräldrarna ändå inte accepterar dem. Men vi tror att det kunde vara gynnsamt för familjehemsrekryteringen att verka för ett nytt sätt att tänka kring dessa frågor. Vi menar att reflexiviteten kan vara, och användas som, en tillgång för familjehem. Uppdraget har gått ifrån att till det yttre och inre vara präglad av stabilitet, trygghet och förutsägbarhet, till att kräva en uppsättning av kompetenser inom många olika områden. Reflexiviteten, och erfarenheten av att leva i en reflexiv familjestruktur, kan ge familjen ökad beredskap att bemästra alla delar i uppdraget. Tryggheten, förutsägbarheten och stabiliteten kan, menar vi, likaväl finnas i dessa familjestrukturer. Dessa kan man finna på ett inre, psykologiskt plan, bland människor som funnit en tryggt och stabilt förhållningssätt till ett mångfacetterat samhälle.

För att ställa frågan på sin spets menar vi att det kanske kan vara mer stämplande och utlämnande att vara udda i en till det yttre stabil och förutsägbar miljö, än i en rörig, reflexiv och oförutsägbar sådan. Vi har inte hittat någon forskning som styrker att familjehemsplacerade upplever reflexiva, till det yttre oförutsägbara, miljöer, att leva trångt tillsammans med många andra eller med homosexuella familjehemsföräldrar sämre än andra sätt att leva på. Som vi nämnde tidigare så pekar våra informanter på att de mycket väl kan tänka sig att utreda och utbilda homosexuella par eller andra som utåt sett inte passar in i den traditionella bilden av ett familjehem. De menar däremot att det är ytterst svårt att sedan få socialtjänst att vilja anlita dem. Kan det vara så att den sociala barnavården sitter inne med förlegade bilder av familjehemsvård, bilder som ärvt från en tid då de familjehemsplacerade barnens problematik och ambitionerna med familjehemsvården såg ut på ett helt annat sätt? Vi menar inte att det är fel att placera barn i traditionella familjehem, men vi tror att samhället i allmänhet och barnen i synnerhet vore betjänta av att man höjde blicken och såg vad som

finns bortom detta. Kanske finns det en helt ny värld av presumtiva familjehem bestående av människor som valt att leva på ett otraditionellt sätt men med stora möjligheter att ta emot andras barn för vård och fostran och ge dem just det de behöver: omsorg, inre stabilitet, bekräftelse och kärlek.

Referenser:

- Andersson, G. (1995). *Barn i samhällsvård*. Lund: Studentlitteratur.
- Bäck-Wiklund, M. & Bergsten, B. (1997). *Det moderna föräldraskapet*. Stockholm: Natur och kultur.
- Colton, M. & Williams, M. (1997). The Nature of Foster Care. *Adoption & Fostering*. 1997:1.
- Cox M. E., Buehler, C. & Orme, J. G. (2003, september, nr.3). Recruitment and Foster Family Service. *Journal of Sociology and Social Welfare*, s. 151-177.
- Fornäs, J. m fl. (1991). *Kön och identitet i förändring*. Stockholm: Brutus Östlings bokförlag.
- Fornäs, J., Boëthius, U. & Cwejman, S. (1994). *Metodfrågor i ungdomskulturforskningen*. Stockholm: Brutus Östlings bokförlag.
- Giddens, A. (1997). *Modernitet och självidentitet. Självet och samhället i den senmoderna epoken*. Göteborg: Daidalos.
- Holgersson, L. (1997). *Socialpolitik och socialt arbete – historia och idéer*. Stockholm: Norstedts Juridik AB.
- Holme, I. M. & Solvang, B. K. (1997). *Forskningsmetodik. Om kvalitativa och kvantitativa metoder*. Lund: Studentlitteratur.
- Höjer, I. (2001). *Fosterfamiljens inre liv*. Göteborgs Universitet: Institutionen för socialt arbete.
- Kirton, D. (2001). Love and Money: payment, motivation and the fostering task. *Child and Family Social Work*, 6, s. 199-208.
- Kvale, S. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Larsson, J. (2004). *Vad är tidsbrist? En forskningsöversikt och en modell för studier av barnfamiljers tidsmässiga välfärd*. C-uppsats, Sociologiska institutionen, Göteborgs universitet.
- Norström, C. & Thunved, A. (2002). *Nya sociallagarna*. Stockholm: Norstedts juridik AB.
- Patel, R. & Davidson, B. (1994). *Forskningsmetodikens grunder. Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Lund: Studentlitteratur.
- SCB (2003). *Tid för vardagsliv. Kvinnors och mäns tidsanvändning 1990/91 och 2000/01*. Stockholm: SCB.
- Sernhede, O. (1995). *Modernitet, adolescens & kulturella uttryck*. Göteborgs Universitet: Institutionen för socialt arbete.
- SoU10:2003/03. Socialutskottets betänkande: Familjehemsvård. Stockholm.

Trost, J. (1997). *Kvalitativa intervjuer*. Lund: Studentlitteratur.

Trost, J. & Levin, I. (1999). *Att förstå vardagen – med ett symboliskt interaktionistiskt perspektiv*. Lund: Studentlitteratur.

Vinterhed, K. (1985). *De andra föräldrarna*. Stockholm: Skeab förlag.

Ziehe, T. (1989). *Kulturanalyser. Ungdom, utbildning, modernitet*. Stockholm: Symposion.

Internetreferenser:

www.sormland.se/vardforbund (040414)

www.sos.se/socialtj/cus/cusnytt (040414)

www.svekom.se (040414)

Bilaga 1.

Intervjuguide

Hur jobbar ni med familjehemsrekrytering?

Statistik? Hur många familjer arbetar ni med? Hur många barn står i ”kö”?

Vilka egenskaper tycker ni är viktiga hos familjehemsföräldrarna?

Varför tycker ni de egenskaperna är viktiga?

Efter att ha läst en del litteratur kring ämnet, så är vår uppfattning att man vid rekryteringsarbete kan ha en tendens att leta efter familjetyper som inte längre är så vanliga.

Hur tänker ni kring det?

Vad tror ni är huvudsaklig orsak till att människor idag inte blir familjehem?

Om folk backar ur i sista stund, vilka skäl brukar de då ange?

Hur ska man få människor mer intresserade av att bli familjehem?

Märker ni någon skillnad på exempelvis 50-talister och 70-talister, vad gäller tankar kring utbildning, ersättning m m?

Är det många av de som hör av sig till er som

- a. har annan etnisk bakgrund?
- b. är ensamstående?
- c. är homosexuella?

Idag ska familjehem vara med kompletterande föräldrar än ersättningsföräldrar, har det påverkat rekryteringen, och i så fall på vilket sätt?

Vad ser ni som strukturella orsaker till att människor inte blir familjehem?

Vad ser ni som individuella orsaker till att människor inte blir familjehem?

Hur ser ni på familjehemstanken inför framtiden? Kommer det fortsättningsvis finnas altruistiska familjer eller kommer det att bli vanligare med förstärkta familjehem och HVB, som domineras av professionella ?

Hur arbetar ni, konkret, för att möta familjers förändrade förutsättningar att bli familjehem?

Har ni några strategier för framtiden, och i så fall vilka?

Om ni fick önska fritt, utan begränsningar, hur skulle ni då rekrytera familjer?

Vad bygger ni ert arbete på? Forskning eller praxis?

Bilaga 2

Kälvestensmetoden

”Kälvestensmetoden” är en familjediagnostisk metod som har använts i olika former under snart 20 år för att utreda presumtiva familjehem. Enligt Centrum för utvärdering av socialt arbete har metoden aldrig utvärderats. (CUS Nytt, nr 3/2000). Metoden bygger på halvstrukturerade djupintervjuer med det presumtiva familjehemmets båda föräldrar var för sig. Metoden bygger på ett psykodynamiskt synsätt och har tregenerationstanken som en central utgångspunkt, vilket innebär att de tar upp föräldrarnas barndomssituation, nuvarande förhållanden (och inbördes relation) samt relationen till de egna barnen. (www.sormland.se/vardforbund och www.svekom.se)

Pridemetoden

Pride betyder stolthet. Bokstäverna i ordet står för Parent’s Resources Information Development Education. Programmet kommer ursprungligen från Child Welfare League of America, vidareutvecklades sedan i Holland innan det kom till Sverige 1993. Pride-programmet består av en förberedelsedel, som förbereder och utreder familjer som är intresserade av att bli familjehem, och en utbildningsdel som utvecklar och stödjer verksamma familjehem. Metodens grundtanke är att i förväg ge de blivande familjehemmen en fördjupad förståelse och förberedelse för den kommande uppgiften. Detta sker genom att familjerna, innan de får ta emot sin första placering, träffas tio gånger i grupper om maximalt tio familjer. Träffarna är en kombination av grupprocesser och individuella samtal där man blandar rollspel, diskussioner och information. Parallellt med detta görs hembesök och intervjuer med de blivande familjehemsföräldrarna. Detta möjliggör att både familjerna och familjehemsutredarna kan få en bättre grund för sina bedömningar av familjens förmåga att leva upp till de krav som ställs på ett familjehem. Utbildningsdelen består av nio tematiska kurser som behandlar för familjehem viktiga frågor. De kan vara kopplade till relationer, handla om alkohol- och drogberoendets påverkan samt utvecklingsbehov hos barn som varit illa. (www.sormland.se/vardforbund)

Högskolan i Trollhättan / Uddevalla
Institutionen för individ och samhälle
Box 1236
462 28 Vänersborg
Tel 0521-26 40 00 Fax 0521-26 40 99
www.htu.se